

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ФИЛОЗОФИЈУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

КОНФЕРЕНЦИЈА
ОБЈАШЊЕЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ
У ФИЛОЗОФИЈИ И НАУЦИ

5-7. ДЕЦЕМБРА 2023. ГОДИНЕ
КНЕЗА МИХАИЛА 35, БЕОГРАД

КЊИГА АПСТРАКАТА

BOOK OF ABSTRACTS

НАУЧНИ ОДБОР

академик Зоран Кнежевић,
председник САНУ
академик Владимир С. Костић
проф. др Ненад Цекић
проф. др Слободан Перовић
Проф. др Драго Ђурић
Доц. др Дејан Димитријевић

ПРОШИРЕНИ НАУЧНИ ОДБОР

Теодор Арабацис
(Одељење за историју и филозофију науке, Универзитет у Атини, Грчка)

Бојан Борстнер
(Филозофски факултет, Универзитет у Марибору, Словенија)

Владимир Дрекаловић
(Филозофски факултет, Универзитет Црне Горе, Црна Гора)

Дејан Шимковић
(Универзитет Нотр Дам Аустралија, Сиднеј кампус, Школа филозофије и теологије, Аустралија)

Небојша Кујунџић
(Универзитет острва Принца Едварда, Канада)

Лилија Гурова
(Нови бугарски универзитет, Бугарска)

Зоран Арсовић
(Академија наука и уметности Републике Српске, Босна и Херцеговина)

Драго Перовић
(Филозофски факултет, Универзитет Црне Горе, Црна Гора)

Френк Зенкер
(Нанкаи Универзитет (НКУ), Колеџ за филозофију, Кина)

Боран Берчић
(Филозофски факултет, Универзитет у Ријеци, Хрватска)

Срђан Душанић
(Филозофски факултет, Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, Босна и Херцеговина)

SCIENTIFIC COMMITTEE

Academician Zoran Knežević
(Serbian Academy of Sciences and Arts),
SASA President

Academician Vladimir S. Kostić
(Serbian Academy of Sciences and Arts)

Prof. Dr. Nenad Cekić
(University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Department of Philosophy),
Head of the Department

Prof. Dr. Slobodan Perović
(University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Department of Philosophy)

Prof. Dr. Drago Đurić
(University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Department of Philosophy)

Asst. Dr. Dejan Dimitrijević
(Department of Physics, Faculty of Science, University of Niš)

EXTENDED SCIENTIFIC COMMITTEE

Theodore Arabatzis
(Department of History and Philosophy of Science, University of Athens, Greece)

Bojan Borstner
(Faculty of Philosophy, University of Maribor, Slovenia)

Vladimir Drekalović
(Faculty of Philosophy, University of Montenegro, Montenegro)

Dejan Šimković
(The University of Notre Dame Australia, Sydney Campus, School of Philosophy and Theology,
Australia)

Nebojša Kujundžić
(University of Prince Edward Island, Canada)

Lilia Gurova
(New Bulgarian University, Bulgaria)

Zoran Arsović
(Academy of Sciences and Arts of the Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina)

Drago Perović
(Faculty of Philosophy, University of Montenegro, Montenegro)

Frenk Zenker
(Nankai University (NKU), College of Philosophy, China)

Boran Berčić
(Faculty of Philosophy, University of Rijeka, Croatia)

Srđan Dušanić
(Faculty of Philosophy, University of Banja Luka, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina)

Вишња Кнежевић, научни сарадник
Институт за филозофију
Универзитет у Београду – Филозофски факултет
visnja.d.knezevic@gmail.com

Vishnya Knezhevich, Research Associate
Institute for Philosophy
University of Belgrade – Faculty of Philosophy
visnja.d.knezevic@gmail.com

ПЛАТОНОВ МОДЕЛ ОБЈАШЊЕЊА У ДИЈАЛОГУ ТИМАЈ

Платонов дијалог *Тимај* специфичан је по две ствари. Прво, то је космолошки дијалог у којем се износи једна митски и научно информисана природно филозофска теорија о настанку, саставним елементима и структури света. Друго, у питању је дијалог у којем филозоф артикулише и своју теорију научнофилозофског објашњења. Ова два аспекта *Тимаја*, космолошки и други, који се тиче Платонове позиције у погледу нечега што је *de facto* античка филозофија науке, не могу се посматрати одвојено будући да по филозофу, узроци који детерминишу космогенезу детерминишу и природу сазнања васионе, али и начин њеног објашњавања. Стога, да би се разумела Платонова теорија објашњења, мора се претходно разумети његова метафизика.

У складу са тиме, први део свог излагања посветићу битним карактеристикама метафизичке узрочности, како је Платон разуме у *Тимају*. Указаћу, пре свега, на двојну природу те узрочности: једну онтолошки одређену, која је умска, тј. рационална и оријентисана на сврховитост, и другу онтолошки неодређену, тзв. „лутајућу” узрочност или зону, која је протежна и лишена је ума и сврхе. Затим ћу показати на који начин Платонов модел научно филозофског објашњења рефлектује ову метафизику. Показаћу да се двојност метафизичке узрочности испољава кроз два експланаторна аспекта које, по овом филозофу, целовито објашњење природних феномена мора садржати. Први од та два аспекта састоји се у геометријској интерпретацији: феномени се објашњавају указивањем на њихову полиедарску структуру, при чему су у основи геометријски атомизам елементарних полигона (троуглова) и идеја симетрије. Други аспект објашњења је телеолошки и мада је универзалан, посебно се добро уочава у микрокосмогенези, тј. у објашњењу настанка људског тела, те феномена перцепције. Осим што ћу указати на примере који треба да олакшају разумевање ова два аспекта, истаћи ћу и на који начин су они, по мом мишљењу, узајамно повезани и зашто је телеологији, у Платоновој експланаторној визири, дата предност. Коначно, у последњем делу излагања осврнућу се на место и улогу Платоновог двојног модела објашњења у оквиру ширег контекста традиције раних грчких истраживања природе космоса и човека (тзв. *peri physeos historiai*), не бих ли тако заокружила цело излагање. Поредићи и контрастирајући Платонов модел објашњења са моделима објашњења ових истраживања, показаћу, наиме, у чему Платонова теорија наставља ту традицију, а у којим елементима је пак критички превазилази припремајући терен за теорије које долазе после.

Кључне речи: антички модели природно филозофских објашњења, Платонов двојни модел објашњења, геометријска интерпретација, телеологија, нужност, ум, сврха (добро).

PLATO'S *TIMAEUS* IN THE LIGHT OF THE THEORY OF SCIENTIFIC EXPLANATION³

Plato's *Timaeus* is a magnificent work that presents both a cosmology inbetween science and myth and a peculiar theory of explanation for natural phenomena that aligns with the early Greek natural philosophies (the *peri physeos historiai*). These two aspects of the *Timaeus* are intertwined with Plato's ontology as the ultimate determining factor. Therefore, to understand Plato's theory of explanation, one would do good to first comprehend his metaphysics. In today's talk, I will begin with an examination of Plato's metaphysical causality as presented in the *Timaeus*, focusing particularly on the binary nature of causality. Plato's ontology includes ontologically determined causality, which is rational and teleological, and ontologically indeterminate causality, known as the straying cause, which lacks cause and meaning. I will then discuss how Plato's model of scientific and philosophical explanation reflects the binary nature of his *Timaeus* metaphysics. I will explain how it projects into two necessary aspects of the complex Platonic explanation, the first being geometrical and the second teleological. Furthermore, I will investigate the link between the two explanatory aspects in the *Timaeus* and why teleology has the explanatory upper hand. Finally, I will analyze Plato's model of explanation in the context of the early Greek natural philosophies. I will compare and contrast the Platonic model with the earlier theories, demonstrate its continuity with the explanatory tradition of the *peri physeos historiai*, and explain how it critically overcomes them, setting the scene for the metaphysical and explanatory theories after Plato.

Key-words: ancient Greek models of scientific and philosophical explanation, Plato's binary explanatory model, geometrical interpretation, teleology, necessity, Mind, good.

---

3 It is worth noting that AI was utilized to improve the formality of the original version of the English text. To aid in the writing process, the author used AI prompts such as "Improve it" and "Sound formal." Moreover, the author created their own prompts, such as "Make it more precise."

